

CDAV-Brabant, oktober 2016, Museum voor Religieuze Kunst in Uden

Museum voor Religieuze Kunst in Uden; sprekers: Sophie van Bijsterveld en Mustafa Amhaouch

De verhouding tussen overheid en religie en de nieuwe religieuze verscheidenheid

Thema ALV CDAV-Brabant op 8 oktober 2016

Onlangs won Eerste Kamerlid Sophie van Bijsterveld de Jhr mr A.F.de Savornin Lohmanprijs vanwege haar publicaties op het terrein van religie, recht en samenleving. Op een toepasselijke plek - in het Museum voor Religieuze Kunsten te Uden - vertelt Sophie iets over haar vakgebied, waarop ze een belangrijke deskundige en adviseur is. Sophie is lid van het CDAV-Brabant.

Vooraf

Het beginsel van scheiding van kerk en staat is een vraagstuk dat de laatste jaren weer sterk in de belangstelling staat. Waar het vroeger ging om losmaking van de kerk van de staat en dus om meer vrijheid van de kerk ten opzichte van de overheid en andersom, gaat het er nu vaak om dat we zoeken naar de plaats van de godsdienst in de maatschappij.

Een belangrijke oorzaak voor de groeiende belangstelling voor het onderwerp scheiding van kerk en staat vormt de sterke opkomst van de islam. Daarom heeft het CDAV-Brabant Mustafa Amhaouch, CDA Tweede Kamerlid, maar ook vertegenwoordiger van het islamitisch geloof, gevraagd aan de discussie deel te nemen.

Volgens het laatste Kaski-rapport 'God in Nederland' verliezen religie en ook spiritualiteit in ons land snel terrein. De meeste mensen (82%) komen bijna nooit meer in de kerk. Daarentegen is de islam in Nederland sterk in opkomst.

D66 en Rutte's VVD voeren een antichristelijke politiek. Alle wetten die herinneren aan onze christelijke cultuur worden zorgvuldig opgeheven. (Wet op de zondagsrust, verbod smadelijke godslastering, winkelsluitingswet, koppeling gemeentelijke en kerkelijke administratie, de Bijbel op de tafel tegenover de voorzitter van de Tweede Kamer.) Niet meer van deze tijd?! Moeten christenen de fase van religiositeit nu wel eens voorbij zijn?

Het lijkt wel of andere religies in bepaalde kringen minder kritisch worden bekeken dan het christendom. Zo worden er in de media door sommige politici en bestuurders nogal eens overdreven aandoende gelukwensen voor ramadan en suikerfeest geuit.

Veel overheden investeren in imams en welzijnswerk. Scheiding tussen religie en overheid is dan ver te zoeken.

Vele mensen laten zich inspireren door hun geloof, dat een belangrijke motivatie voor hun inzet in de samenleving vormt ('sociaal kapitaal'). Dat geldt zowel voor het christelijk geloof als voor andere religies die in Nederland vertegenwoordigd zijn.
Hoe moet de overheid omgaan met religie?

Alexis de Tocqueville

Sophie begint haar presentatie met het aanhalen van de Franse wetenschapper Alexis de Tocqueville (1805 – 1859), die de nieuwe democratie van de USA beleefde en beschreef. Waarbij hij waarnam dat het christelijke geloof de inwoners op een positieve manier leerde om democratisch te zijn. Goed om ons te realiseren dat de seculiere staat in het christelijke westen is ontstaan.

Beïnvloeding van religie en overheid over en weer is geen zwakte, maar een kracht. Je hebt elkaar nodig. Voorbeelden in de Bijbel zijn de Barmhartige Samaritaan en de Verloren Zoon. Hoe belangrijk zijn religieuzen en een religieuze achtergrond niet voor ons onderwijs geweest!

Die – inmiddels niet meer geplande – rol van de kerken in het publieke domein is nog steeds relevant. Rotterdam bijvoorbeeld bespaart door kerkelijke activiteiten in hun samenleving 110 – 133 miljoen euro per jaar.

Overheid blind voor geloof

Geloof werkt in op de cultuur. Geloof en cultuur werken in op democratie. De democratie werkt in op geloof en cultuur. De tijd van de verzuiling, waarin je wist waartoe je behoorde, in vereniging, vakbond, school, radio/tv, school, politieke partij, ligt achter ons. Wij leven al een aantal decennia in een gesecculariseerde samenleving: "God bestaat niet, ik geloof er niks van, bewijs het maar eens". Door:

- het samenvallen van waarden van geloof met algemene waarden
- de gesecculariseerde samenleving,
- de overheid die het publieke domein "vulde" en de rest was/leek privé,
- het tolerante maatschappelijke klimaat

kon de overheid doen alsof zij blind was voor het geloof.

Intussen gingen en gaan de discussies in samenleving en politiek door: Over waarden en normen. Over wat betekent vrijheid eigenlijk (vrijheid van meningsuiting)? Over is er een "Leitkultur"? Over hoe om te gaan met het orthodoxe christendom en met de (orthodoxe) islam? Over de vraag of christendom en islam in Nederland gelijk behandeld dienen te worden. Onderwerpen te over, van smalende godslastering tot burka, van bijzonder onderwijs tot haat-imams. Kortom, een hele lijst van voorbeelden waar in de samenleving, al dan niet vriendelijk, stevig over gesproken wordt. Rondom deze discussies cirkelt de overheid. Dat levert voor Sophie de volgende stelling op: " *De overheid weet niet goed om te gaan met de islam omdat zij verleerd is om te gaan met het christendom*".

Rol overheid, rol samenleving

Wat staat de overheid in de democratische rechtsstaat te doen? Positieve maatschappelijke krachten bevorderen, ook als het om godsdienst gaat en in diezelfde geest de negatieve afremmen. De overheid zelf moet waken voor ondermijning van de democratische rechtsstaat, en de krachten koesteren die de culturele basis van die rechtsstaat vormen, zoals religieuze beleving. Deze aanbevelingen zouden kunnen leiden tot: "overheid, doe er eens wat aan". Echter, als deelnemer aan onze samenleving hebben we ook zèlf veel in handen: de goede krachten koesteren en bevorderen en de negatieve afremmen.

'Verbinding en overeenkomsten zoeken'

Mustafa Amhaouch, CDA Tweede Kamerlid en nu ook weer kandidaat (15), voelt zich als moslim een verbinder tussen protestant, rooms-katholiek en islam. Zeker nu, in de huidige maatschappelijke discussie.

Het zelfreinigend vermogen van een deel van de moslim-wereld is (nog) niet groot. Mustafa is van mening dat een imam-opleiding maatschappelijke thema's aan de orde moet stellen. Baldadigheid heeft meestal niets met religie te maken, maar met een gebrek aan inbedding in de gemeenschap. Het is de taak van de ouders om te bevorderen dat hun kinderen bijvoorbeeld ook met kinderen met een niet-migranten achtergrond omgaan. Zo worden het *onze* jongeren en niet *die* jongeren. Hij wijst op het artikel dat hij samen met Pieter Heerma voor *Trouw* heeft geschreven.

Mustafa noemt enkele overeenkomsten tussen islam en christendom. De meest genoemde naam in de Koran is Meriam (Maria). De gelijkenis van de Barmhartige Samaritaan staat in de Koran. Bruggen slaan, universele waarden en normen, daarop rusten ook de 5 pijlers van de islam: Er is één God, het gebed, armenbelasting, vasten en bedevaart

Door de polarisatie vandaag de dag lijkt het of er geen bruggen zijn toegestaan tussen de islam en andere religies. Een paar voorbeelden dat dit zeker geen dogma is:

- In een film over het leven van Mohammed, luidt het verhaal dat Mekka bedreigd wordt. Mohammed stuurt gezanten naar de christelijke koning van Ethiopië en vraagt en krijgt zijn bescherming. Over geloofsgrenzen heen. Al in de vroegste jaren van de islam.
- Ook vandaag de dag worden in Marokko minderheden zoals de Joodse gemeenschap, beschermd.
- Internationale kinderdag vindt zijn oorsprong in Turkije, ingesteld door Atatürk.

Gevraagd naar secularisatie in de islamitische geloofsgemeenschap, stelt Mustafa dat dit daar ook bezig is.

Toekomstbeeld

Een uitspraak van bisschop De Korte wordt aangehaald: "het kwade schreeuwt, het goede fluistert". Helaas is dat in onze samenleving nu vaak het geval. Overschreeuwen, en geen verbinding zoeken. Vrijheid van meningsuiting is geen absoluut recht om de medemens te kwetsen of te verketteren.

In een democratische rechtsstaat moet de overheid aan individuen vrijheid laten binnen de grenzen van de wet. Dat betekent bijvoorbeeld: ruimte laten aan (religieuze) minderheidsopvattingen wanneer waarden aan het veranderen zijn (bijvoorbeeld gewetensbezwaarde ambtenaren).

Beperkingen zijn mogelijk bij (uitdrukking) aan waarden die niet 'passen' binnen de Nederlandse samenleving (burka kan dus wel een probleem zijn; hoofddoekje in beginsel niet).

Waken tegen ondermijning democratische rechtsstaat (verbieden organisaties, waakzaamheid AIVD). Krachten koesteren die de 'culturele' ondergrond van de democratische rechtsstaat vormen. *'De democratische rechtsstaat bestaat bij de gratie van vooronderstellingen die hij zelf niet kan verwezenlijken.'*

Dat betekent voor Sophie in de praktijk: Méér dynamiek op het lokale vlak, méér differentiatie in relaties kerken – overheid, méér samenwerking tussen kerk en overheid, méér (semi-)contractuele relaties, méér communicatie en praktische coördinatie.

Het debat over samenleving en cultuur moet in die samenleving zelf gevoerd worden. Er is een grens aan wat de overheid kan. De houding van mensen moet van binnenuit komen. Die houding komt niet exclusief voort uit het geloof, maar wordt wel gevoed door religieus geloof.

Jetty Eugster-van Bergeijk, Bettie de Leeuw